

5. Корстенс, Герт. Суды и верховенство права: взгляд из Нидерландов. Киев: Издательство «КНТ», 2021. 270 с.

6. Окрема думка судді Конституційного Суду України Лемака В.В. стосовно Ухвали Конституційного Суду України від 22 травня 2021 року №2-уп/2021 про закриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту 17 пункту 10 постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої корона вірусом SARS-Co-2» від 22 липня 2020 року № 641 зі змінами. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/2_yn_2021_2.pdf.

КОРОТКО ПРО ДОКТРИНУ “*AID TO CONSTRUCTION*” ТА ЇЇ (МОЖЛИВУ) ІНСТРУМЕНТАЛЬНУ РОЛЬ У ЗДІЙСНЕННІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВОСУДДЯ

Ю. Ю. Ремінська

PhD in Law,

головний спеціаліст відділу

міжнародного співробітництва

Секретаріату Конституційного Суду України

Декілька слів про віднайдення правильних сенсів. Варто почати з того, що для сучасного українського конституціоналіста формулювання “*aid to construction*” є не просто незрозумілим, але й зовсім невідомим. Але це зовсім не означає, що ця словосполучка є дивним “філологічним звіром”. Звісно, намагання знайти в англо-українських словниках визначення цього поняття не дало очікуваних результатів. А тому логічним вбачається виснувати наступне:

україномовного відповідника, що його б запропонували вітчизняні філологи – не існує.

Для того, щоб спробувати надати більш менш виважене визначення такого терміносполучення, щонайперше слід звернутися до англomовних тлумачних словників у частині юридично коректного розуміння слова “*construction*” (зауважимо, що дослівний переклад тут не працює). Так, до прикладу, Юридичний словник Блека містить наступне визначення: “*процес чи мистецтво визначення сенсу, справжнього значення чи належного пояснення незрозумілих або двозначних термінів, норм у законі, письмовому документі чи усній угоді, [...]*” [1].

Юридичний словник Був’є визначає поняття “*construction*” як своєрідний принцип побудови статуту або юридичного договору (тобто, по суті, юридичного тексту), за якого судовий орган наділений можливістю у процесі розгляду справи використовувати зовнішні докази, зокрема, такі як історія напрацювання законодавчого акта чи інші контекстуальні орієнтири його розробки, для допомоги у витлумаченні значення неоднозначних чи нечітких формулювань у законі [2].

Угрунтовуючись на визначеннях, що їх пропонують вищенаведені словники, терміносполучення “*aid to construction*” доцільно перекласти як “допоміжний засіб правотлумачення”. Посутній зміст цієї доктрини зводиться до того, що під час встановлення змісту законодавчої норми, її основної мети та соціальної спрямованості, суд може використовувати так звані “зовнішні ресурси правотлумачення” – історичні, економічні, правові контексти прийняття законодавчого акту. Таке розуміння досліджуваної концепції неодмінно порушує питання стосовно того як і чи повинна вона взагалі розмежовуватися із поняттям інтерпретації. Із цього приводу, відзначу, що інтерпретація стосується безпосереднього дослідження письмового юридичного тексту для віднайдення його сенсу, у той час як доктрина “*aid to construction*” виступає одним із додаткових інструментів такого дослідження, оскільки дозволяє розширити смислове поле за рахунок додаткових правотлумачних аргументів.

Трохи про історичну ретроспективу сучасної доктрини “*aid to construction*”. Справедливо зазначити, що першооснови досліджуваної доктрини можуть бути віднайдені у правотлумачній традиції загального права (англ. “*common law*”), яка визнавала, що мова статутів не завжди є зрозумілою і що певні допоміжні зовнішні джерела можуть забезпечити більш глибоку інтерпретацію законодавчих норм.

Однією із перших юридичних позицій, в якій було закладено загальне розуміння досліджуваної доктрини, міститься у Рішенні у справі Гейдона (англ. “*Heydon’s case*”), що було ухвалене Високим судом (Судом казначейства) Англії та Уельсу ще у 1583 році. У цій справі Суд виробив чотири загальні правила, які згодом отримали назву “правила Гейдона”. Останні уявляли собою своєрідний чотирьохскладовий тест, що в процесі тлумачення статуту вимагав від будь-якого суду надати відповіді на наступні питання: 1) якою є мета статуту; 2) шкода, що її може завдати статут внаслідок його застосування; 3) засоби правового захисту, що можуть бути використані під час юридичного оскарження застосування норми статуту; 4) сфера дії статуту [3].

Не поринаючи у детальний історичний аналіз, зверну увагу, що особливого ідейного піднесення досліджувана доктрина зазнала в контексті розвитку американської правової системи на початку XIX століття. Саме у цей період низкою американських штатів прийнято письмові конституції та ухвалено кодекси законів, які містили нормативні формули та конструкції, що часто створювали проблеми для суддів під час тлумачення відповідних актів.

Для вирішення цих проблем суддетворне право почало активно удосконалюватися завдяки використанню набору інструментів та методів усунення нечіткостей та невідповідностей у тексті законів. Так, починаючи з 1805 року, у низці своїх справ, Верховний суд Сполучених Штатів, покликаючись на двозначні або незрозумілі формулювання в статуті чи іншому юридичному тексті, зважав на можливість існування декількох раціональних варіантів тлумачення тексту, які б дозволили уникнути існуванню конституційних конфліктів, зокрема у ділянці розподілу повноважень між

органами державної влади. Саме з цієї причини під час оцінки того чи іншого законодавчого акта Суд аргументовано досліджував мету, що її заклав законодавець, а також конкретні історичні фактори, що передували та власне мотивували законодавця ухвалити такий акт (наприклад, такі справи як *United States v. Fisher* 1805 року, *United States v. Palmer* 1818 року або *Gibbons v. Ogden* 1824 року).

Чи може доктрина допоміжного засобу правотлумачення бути використана європейськими органами конституційного контролю? Із першого погляду, відповідь може здатися неоднозначною, оскільки ця концепція була розроблена і діяла в межах традиції загального права. Проте, стрімка експансія правових знань, а також розвиток низки відповідних наукових правничих шкіл (особливо, герменевтичної традиції та соціологічної школи права) актуалізували потребу у віднайденні необхідних механізмів теоретичної та практичної “трансплантації” ключових ідей цієї доктрини в юридичні системи країн континентальної Європи.

Практична значущість пристосування доктрини загального права “*aid to construction*” до особливостей законодавчого регулювання держав, що входять до сім’ї континентального права, щонайперше може бути логічно пояснена потребою надати виважену відповідь на ті обмеження, що накладало застосування традиційного позитивістського підходу до розуміння сутності та призначення законів. До прикладу, відомий німецький науковець Г.Еллінек вважав, що закони створюються з певною метою, і що така мета є найважливішим аспектом у процесі тлумачення права. Він стверджував, що закони слід інтерпретувати в світлі їхньої кінцевої мети, яку він назвав “телеологічним принципом”. Цей принцип передбачає, що мета закону має бути спрямовуючою силою при тлумаченні його норм. У своїй книзі “Декларація прав людини та громадян” Еллінек застосував напрацьований ним телеологічний підхід до інтерпретації однойменної французької Декларації. Він вказав, що Декларація була не просто формально вираженим переліком

людських прав і свобод, а скоріше документом, покликаним сприяти добробуту та щастю французького народу [4].

Розвиток наукового знання у цій ділянці юриспруденції не міг не позначитися на формуванні відповідного доктринального та інструментального бачення органами конституційної юрисдикції. Уже в середині ХХ століття доктрина “*aid to construction*” була адаптована та почала часто застосовуватися у розгляді справ, пов’язаних із тлумаченням таких основоположних людських прав як право на свободу слова та права на належну судову процедуру. У цих випадках, європейські органи конституційного контролю використовували досліджувану доктрину для визначення обсягу і меж відповідного права, а також його балансування з конкуруючими інтересами, зокрема такими як громадська чи національна безпека.

Принагідно зазначу, що одним з перших рішень, в якому була використана доктрина допоміжного засобу правотлумачення, стало рішення Федерального Конституційного Суду Німеччини № 1 BvR 400/51 від 15 січня 1958 року (так зване “*Lüth Decision*”). У цій справі Суд мав витлумачити положення Основного Закону Німеччини, яке гарантувало свободу поглядів. Використавши цю доктрину, Суд визначив мету відповідного конституційного припису та дійшов висновку, що останній покликаний захистити вільний обмін ідеями та думками в демократичному суспільстві. Виходячи з цього тлумачення, Суд дійшов до висновку, що закон, який забороняє колишньому нацисту публікувати статті з критикою Федеративної Республіки Німеччини, порушує гарантовану Конституцією свободу поглядів [5].

Намагаючись лаконічно розкрити особливості юридичної доктрини “*aid to construction*”, у якості фінальної ремарки, а також щоб зацікавити учасників цієї Конференції, доречно сформулювати наступне питання: чи міг би Конституційний Суд України (і в яких межах) під час розгляду справ використовувати допоміжні засоби правотлумачення? Відповідь залишається відкритою для обговорення... (у якості невеликого спойлеру відзначу, що наразі Конституційний Суд України розглядає справу за конституційним

поданням 99 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення статті 4 Конституції України в аспекті положення про те, що в Україні існує єдине громадянство).

Список використаних джерел:

1. *Construction definition & meaning – Black’s Law Dictionary*. The Law Dictionary. (2014, February 22). Retrieved April 20, 2023, from <https://thelawdictionary.org/construction/>
2. *Bouvier’s Law dictionary, 1856 edition – letter C*. (n.d.). Retrieved April 20, 2023, from https://constitution.org/1-Constitution/bouv/bouvier_c.htm
3. *Heydon’s Case* (EWHC Exch J36 76 ER 637, Pasch 26 Eliz, January 1, 1584). Retrieved from <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Exch/1584/J36.html>.
4. *Jellinek, G., & Fayette, G. (1895). The Declaration of the Rights of Man and of Citizens*. Henry Holt and Company.
5. *Lüth Decision* (BVerfGE 7, 198 I. Senate (1 BvR 400/51), January 15, 1958). Retrieved April 25, 2023, from <https://law.utexas.edu/transnational/foreign-law-translations/german/case.php?id=1369>.

ТЕРМІНОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ «АДМІНІСТРАТИВНИЙ АКТ» У ЗАКОНІ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ»

Муза О.В.,

доктор юридичних наук,

старший науковий співробітник,

професор кафедри кримінального та адміністративного права

Академії адвокатури України

15 грудня 2023 року набуде чинності Закон України «Про адміністративну процедуру» (далі – Закон про адміністративну процедуру; ЗАП), яким змінюється ідеологія взаємовідносин «громадянин – держава», упорядковуються процедурні відносини публічного управління, визначаються